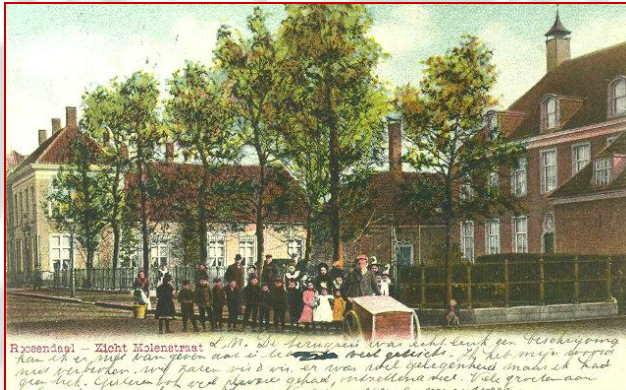

Twee tentoonstellingen over pastorieën in Roosendaal en Brabant

Wie het Tongerlohuys binnenstapt, ziet meteen dat dit pand een rijke historie heeft. Van de indeling van het gebouw met zijn lange, statige gang tot aan de twee engeltjes die de wacht houden boven de achterdeur: je waant je in vroegere tijden. Elk moment verwacht je meneer pastoor te zien binnenkomen. Vanaf donderdag 29 april is er in Museum Tongerlohuys een tentoonstelling over norbertijner pastorieën te zien. In het gemeentearchief wordt op hetzelfde moment aandacht besteed aan de overige pastorieën die Roosendaal rijk is.

Afbeelding: De norbertijner pastorie van de Sint-Janskerk in de Molenstraat.

Het Tongerlohuys, zelf ook een norbertijnenpastorie, werd in 1762 gebouwd op de fundamenteën van een ouder gebouw door de Zuid-Nederlandse architect Somers in opdracht van de abdij van Tongerlo. Het gebouw diende als pastorie van de Sint Janskerk, waar de norbertijnen de scepter zwaaiden. Bijna 250 jaar lang woonden er norbertijnen in de pastorie, totdat de laatste begin jaren zeventig de deur achter zich dichttrok.

Uitgever: J.J. van Melle, Bergen op Zoom / Roosendaal, 1902

Kakdoos

Op de tentoonstelling in het Tongerlohuys is er aandacht voor tien verschillende thema's, variërend van het gebouw, de orde der norbertijnen tot het leven in de pastorie. Zo is er aandacht voor de heilige Norbertus en komt u als bezoeker te weten hoe je norbertijn wordt. Een norbertijn legt bijvoorbeeld de gelofte van armoede, zuiverheid (celibaat) en gehoorzaamheid af. Verder staat de betekenis van de pastorie in de Roosendaalse samenleving centraal. Wat was de invloed van de pastoor in de samenleving? Veel Roosendalers hebben nog verhalen en herinneringen aan de pastoors. Wie waren de bewoners en hoe zag hun dagelijks leven eruit? U kunt (animatie)films, schilderijen, beelden, voorwerpen, kaarten, foto's, museumstukken en plattegronden zien. Van een ouderwetse kakdoos tot een kostbaar koorboek uit de achttiende eeuw, u krijgt een compleet overzicht van de gewoontes en gebruiken van de norbertijnen. Bij veel voorwerpen hoort u een bijpassend verhaal, dat u via een audiotour kunt beluisteren.

Samenwerking

Bijzonder is dat deze tentoonstelling tot stand kwam in samenwerking is met Museum Parkabdij in Heverlee/Leuven en het Roosendaalse Gemeentearchief. In het archief is tegelijkertijd een tentoonstelling over Roosendaalse pastorieën te zien. Hier krijgt u een beeld van de pastorieën in Roosendaal en de kerkdorpen en hun bouwpastoors. Ook kunt u de bouwtekeningen van de gebouwen bekijken. Hoewel verschillende pastorieën inmiddels gesloopt of in verval zijn geraakt, tonen de foto's uit het verleden de gebouwen nog in volle glorie tijdens het Rijke Roomse leven.

Meer informatie

De tentoonstelling 'Witte bonnetten' in Museum Tongerlohuys is tot en met 5 september 2010 te zien. Het museum is gevestigd in de Molenstraat 2 te Roosendaal. Voor meer informatie belt u naar het nummer 0165-536916 of kijkt u op de website www.tongerlohuys.nl.

De tentoonstelling 'Leven als meneer pastoor' in het gemeentearchief op de Markt 35 is te zien tot 29 augustus 2010. Hier is ook een film over de opening van de tentoonstelling in het museum gemaakt door Rien van der List te zien.

Belt u voor meer informatie met het secretariaat op het nummer 0165-579500 of kijkt op www.gemeentearchiefroosendaal.nl. *NdB*

De Antoniuskerk met de pastorie in de Brugstraat. Uitgever: J. van Poll Suijkerbuijk, Roosendaal, 1905

Maatschappelijke stage

De website van het gemeentearchief bevat met de dag meer bronnen. Zo is tegenwoordig bijvoorbeeld ook een scan van een geboorteakte inzien. Voorheen was deze informatie alleen op microfiche beschikbaar. Alle nieuwigheden vereisen een andere manier van werken op de website. Voor veel mensen is dat soms een hele aanpassing.

Afgelopen tijd hebben tien leerlingen van het Jan Tinbergen College leerlingen hun maatschappelijke stage volbracht op het gemeentearchief. De eerste groep mavo- en havoscholieren bedacht de cursus 'omgaan met de website van het gemeentearchief', de tweede groep gaf deze cursus aan enkele enthousiaste senioren. Dat gebeurde in de studiezaal van het gemeentearchief, waar de senioren één op één werden begeleid. De scholieren vonden het leuk om hun kennis over te dragen, de cursisten waren blij met de persoonlijke aandacht. *NdB*

Les 'Schrijven met de Ganzenvaar'

Medio juli vindt de pilot van de les 'Schrijven met de Ganzenvaar' plaats. Drie groepen 6 van de Jeroen Boschschool leren alles over de geschiedenis van het schrift. Eerst bekijken ze eeuwenoude manuscripten uit de collectie van het gemeentearchief. Daarna gaan ze zelf aan de slag. Zo schrijven ze onder meer met een ganzenvaar, met een griffel op een leetje, met een kroontjespen, werken ze op de typemachine en ontcijferen ze oud schrift. *NdB*

Website

Op de website van het gemeentearchief www.gemeentearchiefroosendaal.nl zijn weer nieuwe bronnen beschikbaar. In de genealogische databank zijn onder meer toegevoegd de doop-, trouw- en begraafboeken van Roosendaal, Wouw, Rucphen en Essen/Nispen, de burgerlijke stand Rucphen, de overlijdensadvertenties uit BN/DeStem en de collaterale successie. Verder is het zoekvenster vergroot en centraal geplaatst, is er een vrij zoekveld dat alle velden doorzoekt toegevoegd en kunt u standaard zoeken in alle bronnen. In de weergave van bestaande bronnen zijn correcties uitgevoerd en tot slot zijn de notariële archieven gedigitaliseerd; de scans zijn voortaan op de website in te kijken. *PvdB*

Archievenoverzicht

Het gemeentearchief heeft verschillende archieven in huis, kleine en grote archieven. In principe zijn alle archieven openbaar, op onze studiezaal kunt u ze inzien. Wilt u weten welke onderdelen een archief bevat? Op onze website vindt u het archievenoverzicht. Hier kunt u op drie verschillende manieren in zoeken: systematisch op de rubrieknaam, alfabetisch en vrij. Bij de laatste mogelijkheid voert u gewoon een woord in. *NdB*

Aanwinst: dagboek hoofd St. Josephschool

In juni 2010 kwam het gemeentearchief in het bezit van een dagboek bijgehouden door het hoofd van de R.K. school St. Joseph, Johannes Bernardus Hontelez, aan de Burgerhoutsestraat 25 in Roosendaal. Het dagboek gaat over de periode september 1929 - juni 1942 en beschrijft hoofdzakelijk de gang van zaken op school met vermelding van namen van onderwijzend personeel en leerlingen. Verder werd tot 1950 bijgehouden hoeveel en welke leerlingen naar het vervolgonderwijs gingen.

In het dagboek zaten nog enkele losse stukken m.b.t. de school over de periode augustus 1941 tot september 1944, onder meer een levensverzekeringpolis op naam van zijn vrouw Lucia Aarts uit 1899.

De school stond bekend als de school van Bartje, mogelijk een verwijzing naar de tweede voornaam Bernardus van de heer Hontelez. Johannes Bernardus Hontelez, geboren in Oostburg in 1886, kwam op 31 maart 1921 naar Roosendaal met zijn uit Princenhage afkomstige vrouw Lucia Aarts. Zijn vorige woonplaats was Maashees (Overloon). In het archief van de St. Joseph-parochie vinden we meer informatie over de school en onderwijzerswoning aan de Burgerhoutselaan 27.

Uit het huwelijk met zijn vrouw Lucia Aarts werden in Overloon vier dochters geboren en in Roosendaal werden nog drie zonen geboren. Johannes Bernardus overleed in Roosendaal op 11 september 1968 en zijn vrouw Lucia Aarts op 26 oktober 1979.

Klassenfoto van de Openbare Lagere School Burgerhout (vanaf 1924 St. Josephschool) uit 1905.

Heeft u zelf nog oude school- of klassenfoto's? Bijvoorbeeld van de Josephschool, maar ook van andere scholen? Het gemeentearchief neemt ze graag op in de fotocollectie, zodat ook anderen ze via onze site kunnen bekijken. AH

Bidprentje

Ter nagedachtenis aan
JOHANNES BERNARDUS HONTELEZ
 echtgenoot van
LUCIA AARTS
 Hij werd geboren te Oostburg 7 augustus 1886.
 Hij overleed na het ontvangen van de heilige sacramenten der zieken te Roosendaal
 11 september 1968.

Het sterven heeft hem niet overvallen, want het leven werd hem niet afgenomen: hij gaf het. Toen hij de laatste sacramenten ontving, was dat de viering van het offer, dat hij bracht: „In uw handen, Heer, beveel ik mijn geest.“

Hij is bijna veertig jaar lang hoofdonderwijzer geweest: eerst negen jaar in Overloon - gelukkige tijd! - en daarna in Roosendaal aan de St. Josephschool. In die jaren heeft hij ook buiten de school met toewijding zijn krachten gegeven aan het katholiek maatschappelijk leven en aan de parochie. Hij heeft verschillende initiatieven genomen. En hoevelen zullen zich hem herinneren als de man, die jarenlang iedere morgen present was om in de St. Josephkerk de kindermis te leiden: je hoort er nu nog vaak over spreken, hoe druk het dan was én hoe goed verzorgd. Zijn inspanningen werden gedragen door een diepe en eerlijke liefde voor God en de Kerk van Jezus Christus.

Dierbare ochtgenote, kinderen en kleinkinderen: u weet, hoe hij met hart en ziel met u verbonden was. Hij heeft zich geen rust gegund en was altijd voor u in de weer en hij deed het graag, want hij hield van u. De hechte eenheid van het gezin was zijn groot geluk, uw liefde voor elkaar zijn vrede: ondanks de onzekerheden van deze nieuwe tijd, die ook hem voor veel vragen stelde. Hij wist door zijn geloof, dat zijn sterven een hereniging zou zijn met de kinderen, die hem naar God waren voorgegaan. Dankt God om zijn rijke leven, zijn voorbeeld en zijn inzet en bidt, dat u één's allen met elkaar gelukkig moogt zijn in het paradijs.

U allen, die hem gekend hebt, door familieband, in het werk of door vriendschap: wij geloven in de gemeenschap der heiligen. Door ons geloof staan wij dicht bij de hemel. Meer nog door onze liefde. In Christus worden zij allen bijengehouden. Leeft en bidt naar deze overtuiging.

Heilige Joseph: bid voor hem.

Voor uw gebeden, uw blikken van medeleven en deelneming, betoond bij het overlijden van mijn lieve man, onze dierbare vader, behoudt de grootvader, betuigen wij U onze oprechte dank.

L. Hontelez-Aarts, kinderen en kleinkinderen.

Van zijn zeven kinderen gingen er vier in het onderwijs:

- Dochter Maria (1916-1944) was onderwijzeres aan de St. Josephschool
- Dochter Ada (1917-2001) was kleuterjuf in Rucphen
- Dochter Cornelia (1919-1989) was onderwijzeres tot aan haar huwelijk met Franciscus Bruijnincx, schoolmeubelfabrikant in de Smoorstraat 7
- Zoon Charles (1922-1995) was getrouwd met Elisa Cleophas en onderwijzer in Ossendrecht

Tentoonstelling Smaak van de negentiende eeuw

De negentiende eeuw maakte van Nederland een modern land. Denk maar aan de staatsrechtelijke vernieuwingen van Thorbecke in 1848, de industrialisatie, de introductie van de spoorlijn, het verbod op kinderarbeid en het verschijnen van een meesterwerk als 'Max Havelaar' (1860) van Multatuli. In de tentoonstelling "De smaak van de negentiende eeuw" ziet u dat de negentiende eeuw niet alleen de eeuw is van de nieuwe ontdekkingen en vooruitgang, maar ook de eeuw is van de grote tegenstellingen tussen arm en rijk. In Roosendaal waren deze tegenstellingen ook alom aanwezig.

Deze tegenstellingen worden aan de hand van een aantal thema's zoals huisvesting, kleding en vermaak uitgelicht. De tentoonstelling is te zien in het gemeentearchief en loopt van begin september tot eind december 2010. SBG

Art to Hop

Al jaren doet het gemeentearchief mee aan ArtiSjok, de CKV-dag voor havo- en vwo-scholieren, die op deze dag kennismaken met culturele instellingen in Roosendaal. Dit jaar komt er op woensdag 6 oktober, de dag voorafgaand aan ArtiSjok, een speciale culturele dag voor vmbo-ers: Art to Hop. Op het archief gaan de leerlingen onder meer aan de slag met de vuilniszakkenopdracht: afval als historische bron. De studiezaal van het archief zal op 6 en 7 oktober gesloten zijn. NdB

Tentoonstelling Roosendaal Verwoest in Rosada

In 1940 en 1944 werd Roosendaal getroffen door een ware bommenregen. Bommen vernielden de binnenstad en huizen stonden in brand. Twintig mensen kwamen om het leven. De Tweede Wereldoorlog hield flink huis in Roosendaal. Enkele ooggetuigen beschrijven de situatie als volgt: *"Hoog laaien de vlammen in de duisternis op. Schreiend en jammerend verlaten velen hun huizen; de grote uittocht naar buiten begint!"* In het VVV-kantoor in Rosada kunt vanaf 2 juli de tentoonstelling 'Roosendaal Verwoest' bekijken. Deze tentoonstelling geeft een beeld van de verwoesting van Roosendaal en de kerkdorpen in de oorlog.

Op 11 mei 1940 bombardeerden Duitse bommenwerpers ten zuiden van de stad een Franse colonne, die op weg was naar het noorden om het Nederlandse leger hulp te bieden in de strijd tegen de Duitsers. Om kwart over één 's middags vielen de eerste bommen op het spoorwegemplacement. Later op de middag werden de Vijfhuizenberg, de wei van Dekkers (nu de Nieuwe Markt), Nispen, de Kade, de Ludwigstraat en de Stationsstraat door bommen getroffen. In de Stationsstraat wierp een vliegtuig in duikvlucht vier bommen op een schuilloopgraaf. Zes inwoners vonden de dood, velen raakten gewond.

De zwaar getroffen Molenstraat na het bombardement van 11 mei 1940. Foto: B. Luijsterburg, 1940

Om ongeveer 20.00 uur voerden vliegtuigen van de Duitse Luchtwaffe een verschrikkelijk luchtbombardement uit boven de Roosendaalse binnenstad. Hierbij kwamen twintig mensen om het leven en werden tachtig huizen in onder andere de Molenstraat, de Damstraat, Emmastraat, Burgerhousstraat en Sint Josephstraat door brand vernield.

Een ooggetuige meldt: *'Bij het passeren van de Hoge Brug zagen we dat vooraan in de Boulevard een bom was gevallen, die had een krater in de weg geslagen zo breed als heel de straat, de huizen aan beide kanten waren zwaar beschadigd. [...] De verwoesting was ongelooflijk groot'*

Zwartste dagen

Op 31 mei 1944 werd Roosendaal opnieuw opgeschikt door een bombardement. Het was een dag met stralend weer, maar werd een van de zwartste dagen uit de geschiedenis van Roosendaal.

Aan het eind van de ochtend cirkelden twaalf tot zestien Amerikaanse bommenwerpers op grote hoogte boven de stad. Op zich niets bijzonders, niemand schonk er aandacht aan. Om 11.22 uur lieten de 'vliegende forten' echter 35 ton bommen vallen op de Bloemenmarkt, Dominéstraat, Ludwigstraat, Emile van Loonpark, Oranjeplein, Stationsstraat, Turfberg (gasfabriek) en Havendijk (kandijfabriek Van Gilse en zuivelfabriek Het Anker).

De graven van oorlogsslachtoffers op de begraafplaats aan de Bredaseweg. Foto: E.A. de Rooij

De luchtbeschermingsdienst was totaal verrast. Pas toen de bommen insloegen, werd luchtalarm gegeven. De gevolgen waren verschrikkelijk: stof- en rookwolken stegen op boven het zwaargetroffen gebied; overal lagen verkoolde lijken en kermende gewonden tussen het puin; van alle kanten klonk hulpgeroep. Het bombardement kostte 76 mensen het leven. 68 mensen raakten zwaar- en 107 lichtgewond. 24 panden werden verwoest, 69 zwaar beschadigd en 180 licht beschadigd.

Meer informatie

Niet alleen deze twee bombardementen staan centraal, er is ook aandacht voor de slachtoffers, de kerken van Nispen en Wouw, tanklopen, het station en de getroffen industrie. De tentoonstelling is vanaf 2 juli te zien. Belt u voor meer informatie over de openingsuren van het VVV-kantoor in Rosada naar het VVV op het telefoonnummer 0165-554400. *NdB*

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van het gemeentearchief Roosendaal, juni 2010. Tekst: Somaya Ben Gamra, Nicole de Boer, Paul van den Bosch, Albert Hoekstra. Opmaak: Cobi Golterman.